

MC-COLUMNIST LUC BONNEUX SCHOPT GRAAG TEGEN HEILIGE HUISJES:

‘De wetenschapper in mij sluit geen compromissen’

De Belgische epidemioloog Luc Bonneux schrijft al meer dan tien jaar columns in Medisch Contact. Zojuist verscheen een prachtige bloemlezing daarvan, met de veelzeggende titel Pinnekesdraad. Want prikken kan ie. ‘Ik ben een kwajongen die graag schiet op ivoren torens.’

‘Ik zou graag een trial doen naar statines bij 80-plussers. Niet om te zien of je er ouder mee wordt, maar om te kijken of mensen er beter oud mee worden. Ik geloof weliswaar niet in de cholesterol-hypothese, maar dat statines zin hebben is wetenschappelijk meer dan voldoende aangetoond.’

Typisch Bonneux. Een arts bij wie de evidence, of eigenlijk wetenschap, altijd op de voorgrond staat en iemand die niet schroomt daarbij tegen heilige huisjes te schoppen.

Tegenwoordig werkt Luc Bonneux (1954) in verschillende verpleeghuizen in Roosendaal en omgeving. ‘Nee, geen specialist ouderengeneeskunde, gewoon een huisarts voor ouderen, of eigenlijk gewoon arts.’

Dat de jonge Bonneux dokter zou worden stond allerm minst vast. ‘Ik was als kind vooral geïnteresseerd in biologie. De vensterbank in mijn kamer stond vol

met wekpotten met kevers en andere beestjes. En op de middelbare school wilde ik graag dat we bij Latijn ook wetenschappen zouden behandelen. Ik wilde achter de waarheid aan. De Jezuïeten hebben me richting de geneeskunde geduwd. Ze zagen meer een arts in me dan een onderwijzer. Maar nog op de fiets richting de universiteit voor mijn inschrijving twijfelde ik tussen biologie en geneeskunde.’

Straatarm

Bonneux groeide op in een katholiek gezin. ‘Tussen mij en de absolute armoede staat maar één generatie. Mijn vader was een straatarm jochie. De pastoor bracht hem naar het seminarie voor een loopbaan in de kerk. De ontmoeting met mijn moeder verlegde de koers. Hij ging het leger in. Mijn vader was een Flamingant die niet zweeg. Hij eiste bijvoorbeeld Nederlandstalige scholen, terwijl in het leger de Franse elite de boventoon voerde.

Mijn vader was honderd procent betrouwbaar. Hij voedde mij op in de overtuiging dat je altijd eerlijk moet zijn.’

Dus het rechtvaardigheidsgevoel en de drang zich te roeren komen van vaderskant?

‘Nee, ik denk van twee kanten. De moeder van mijn moeder was volgens verhalen ook een dwarse. Die zette een pastoor doodleuk aan de deur toen hij kwam vertellen dat de kasteelheer, een berucht promiscue man, haar dochters als dienstmeiden wilde.’

Jonge gelovige

Na zijn studie begon Bonneux als huisarts, maar al snel werd hij door het Instituut voor Tropische Geneeskunde gerekruteerd. ‘Ik had op de universiteit hoge punten, en was goed in beestjes’, glimt hij. ‘Ze wilden jonge mensen voor

‘De schaarste leerde me goede vragen te stellen’

Luc Bonneux: 'Tussen mij en de absolute armoede staat maar één generatie.'

in de tropen. Het waren de jaren zeventig. Er was een groot geloof in jongeren. En als jonge gelovige in de maakbaarheid van de wereld wilde ik graag. Op mijn 16de richtte ik met vrienden al een derde-wereldbeweging op. Ik ontdekte laatst dat die nog steeds bestaat.' Vijf jaar zou Bonneux in de voormalige Belgische kolonie verblijven. 'Ik zat in het hart van Congo. Het dichtstbijzijnde tertiaire ziekenhuis was 400 kilometer weg. De basis van het systeem werd gevormd door gezondheidscentra met verpleger op een à twee dagreizen. Je

moest alles zelf zien op te lossen. Dat ging natuurlijk lang niet altijd. De schaarste leerde me goede vragen te stellen. Voor je een oplossing kunt zoeken moet je eerst precies weten wat de belangrijkste vraag is.' Bonneux vertrok uit Congo met het idee er weer terug te komen als hij zich had bekwaamd in de epidemiologie. 'Mijn mentoren waren geweldige mensen, maar ze publiceerden nooit iets. Ik was van plan om dat wél te doen, maar het liep anders. Toen ik mijn opleiding tot epidemioloog bij de geweldige Geoffrey

Rose had afgerond, was het bijzonder gevaarlijk in Congo. En ik had inmiddels drie kinderen.'

Slordige wetenschap

Als kersverse epidemioloog kreeg Bonneux in België niet direct voet aan de grond. 'Ik heb een grote mond. Dat hielp niet. Bij de Erasmus Universiteit in Rotterdam werd ik warm onthaald. We kregen min of meer de vrije hand en konden fantastisch onderzoek doen. We – Paul van der Maas, Jan Barendrecht en ik – waren de eersten die aantoonde dat

‘Ik heb de plicht te waarschuwen voor leugens en bedrog’

LUC G. A. BONNEUX

Luc Bonneux (16 november 1954, Werl, Duitsland) schrijft sinds 2004 columns voor Medisch Contact en is te vinden op Twitter (@LBonneux) en Blogspot. In 2011 kwam zijn boek *En ze leefden nog lang en gezond. Hoe gezondheid een industrie werd* uit. Hij heeft meer dan honderd wetenschappelijke publicaties op zijn naam staan. Bonneux is getrouwd met arts arbeidsgeneeskunde Rita Saenen, met wie hij vier kinderen heeft.

1972-1979	Geneeskundestudie in Antwerpen (deels als huisarts in Noord-Ierland)
1979-1980	Huisarts
1981-1986	Tropische geneeskunde in Congo. Ziekenhuisdirecteur, prefect van de opleiding tot primary health care provider
1987	Infectieziekten (voornamelijk patiënten met aids), Tropenziekenhuis Antwerpen
1988	Masteropleiding Epidemiologie aan de London School of Hygiene
1989-2001	Erasmus Universiteit Rotterdam, gepromoveerd op het gebruik van wiskundige modellen in verouderingsziekten (1998).
2002-2003	Julius Centrum, UMC Utrecht
2004-2005	Federaal Kenniscentrum België
2006-2011	Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut
2012-2013	Arts ouderengeneeskunde in Den Haag
2013-heden	Verpleeghuisarts voor de Stichting Groenhuysen (Roosendaal en omstreken)

op de lange termijn roken kosten bespaart.’

Een kleine dertien jaar werkte Bonneux in Rotterdam. Zijn kritische houding begon hem in de loop van de tijd steeds meer parten te spelen. ‘Ik was kritisch over borstkankerscreening, terwijl dat juist gepromoot werd vanuit de Erasmus Universiteit. Maar kijk eens goed naar het oorspronkelijke onderzoek dat borstkankerscreening op de kaart heeft gezet. Als je beleefd bent noem je die *two-county trial* slordige wetenschap.’

Niet jaloers op de Deense onderzoeker Peter Gøtzsche, die met de beroemde meta-analyse de beperkte waarde van screening met mammografieën heeft laten zien?

‘Nee, je weet wat ze zeggen; *do a meta-analysis or get a life*. Ik ben een ideoloog, maar wel een tweede man. En te lui.’

Ook Bonneux’ kritische houding tegenover screening op prostaatkanker werd in Rotterdam niet gewaardeerd. ‘Je hoeft toch niet heel veel te lezen om te ontdekken dat PSA-meting een ongeschikte screeningtest is. Ik vind nog steeds dat de mensen die dit hebben bedacht zich ooit voor de rechter moeten verantwoorden. Het is zo duidelijk dat er veel te veel onnodige schade wordt aangericht bij beperkte baten. Er gaan nu eenmaal te weinig jonge mensen dood aan prostaatkanker om met screening veel te bereiken.’

Hij beseft dat zijn kritieken zijn academische carrière niet helpen. ‘Ik blijf een kwajongen die graag schiet op ivorentorens, maar ik ben ook de arts die de plicht heeft de gemeenschap te waarschuwen voor leugens en bedrog, gepresenteerd als wetenschap of gezondheids-promotie.’

Moreel vak

Terugkijkend vindt Bonneux dat hij toen hij in 2002 uit Rotterdam vertrok eigenlijk alweer had moeten kiezen voor het artsenvak. ‘Ik heb nog kort gewerkt bij het Federaal Kenniscentrum in België, waar temeer bleek dat er met de wetenschapper in mij geen compromissen te sluiten zijn. De overheid verwacht loyaliteit van een ambtenaar. Dat is begrijpelijk. Als mijn minister de aankoop van griepremmers moet verdedigen, kom ik met mezelf in de knoop. Daarom kan ik me ook zo opwinden over sommige adviezen van de Gezondheidsraad. In een goed advies worden alleen verschillende opties getoond met de bijbehorende voor- en nadelen. Het advies zelf is een politieke kwestie. Daar moet je je als wetenschapper niet mee bezighouden.’

In de academie paste Bonneux ook niet meer. ‘De universiteiten werden een

EEN MIRAKEL

Voor de kerst kregen wij hoog bezoek. Onze belangrijkste verzekeraar heeft, na een periode van strategische minachting voor de sector, met Ab Klink weer iemand met hart voor zorg in de raad van bestuur zitten. Een goede aanleiding om energie in de relatie te steken. Wij wilden graag ons verhaal kwijt.

Mijn ziekenhuis, zo stellen verzekeraars steevast, is duur. De verkoopprijzen liggen ruim boven het marktgemiddelde. Alle ziekenhuisbestuurders krijgen zoiets tijdens de onderhandelingen te horen, maar ik moet erkennen dat het in ons geval waar is. Het bijzondere is echter dat de schadelast in onze regio met stip de laagste van Nederland is. Ondanks die nare prijzen van ons. Tijdens manische buien heb ik het dan over het West-Friese Mirakel. Iemand zou daar eens een proefschrift over moeten schrijven, denk ik weleens. Hoe komt het dat de zorgconsumptie hier zo laag is? Nu ja, voor een stukje van het zorgspectrum is het antwoord al gevonden: het Diabetes Zorgsysteem heeft ervoor gezorgd dat er nog maar weinig diabetes in het ziekenhuis wordt behandeld. Onder begeleiding van Giel Nijpels zijn er zelfs dozijnen dissertaties over geschreven. Zij het niet over de integrale kosten en baten. Ik heb afgelopen jaren tot vervelens toe aan dovemansoren mogen uitleggen waarom de paar diabetesen die wij behandelen relatief duur zijn, en dat goedkoop voor de verzekeraar soms duurkoop is. De komst van een verzekeraar met sjoego van zorg lijkt dat te veranderen: hij wil met ons 'onder de motorkap' kijken. We gaan samen leren van de zorg. Het volgende mirakel is in aantocht.

Hugo Keuzenkamp

onderzoeksindustrie waar de kwantiteit belangrijker werd dan de kwaliteit van het onderzoek. Voor het mooie onderzoek dat ik later in Den Haag bij het Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut heb mogen doen, kwam steeds minder geld. Ik raadde mijn dochter aan niet bij de universiteit te gaan werken, maar voor de industrie. Daar wordt prachtig onderzoek gedaan, daar doe ik niet schamper over. Maar zwaaien met de onafhankelijkheid van de academie, en eigenlijk werken voor de industrie, daar ageer ik tegen.'

Een collega die hij nog uit de tropen kende, adviseerde Bonneux in de ouderengeneeskunde te gaan. 'Mijn roeping is wetenschapper, maar mijn vak is arts. En dat is een prachtig vak. Ik heb meegelopen met Bert Keizer. Geweldig! Het vak bleek op mijn lijf geschreven. Loodzware somatiek met veelal demente mensen. Het gebeurt nog steeds dat mensen pas van mij horen dat hun vader met een pleuritis bij longkanker doodgaat. Het is een palliatief vak. Ik ben een grote fan van euthanasie. Dat hebben we in Nederland en België wettelijk goed geregeld.'

Geen worsteling vanwege de katholieke opvoeding?

'Het geloof had ik al verlaten via abortus. Geneeskunde is een moreel vak. In Congo was abortus uit den boze, maar de gevolgen waren funest. Dan kwam er een jonge vrouw bloedend aan de deur en stond je met lege handen. Je wist dat ze het niet ging overleven. Dat zette God op afstand. Rwanda en Richard Dawkins deden de rest.'

Wereldverbeteraar

Bonneux heeft één jaar een opleidingsplek in een verpleeghuis bekleed. 'Meer paste niet bij deze 60' er. Je moet je illusies kunnen achterlaten. Nu ben ik gewoon als basisarts in de ouderengeneeskunde aan het werk. En de strijd tegen het medisch consumentisme zet ik hier voort. Ik voer mijn kleine strijd voor wetenschap en *sciencebased medicine*, omdat ik een wereldverbeteraar blijf. Want kritisch schrijven, dat zal ik blijven doen. Ik

'Ik ben een grote fan van euthanasie'

heb van de maatschappij mogen studeren, dus ik moet wat terugdoen. Daarom moet het op papier. En natuurlijk omdat ik graag schrijf.'

Inmiddels noemt Bonneux Nederland zijn tweede vaderland. 'Zo zie ik dat ook. Ik heb alle kansen gekregen in Nederland. Het begon heel praktisch. Er was destijds niet veel belangstelling voor epidemiologie in België en ik kon naar Rotterdam met de trein. Maar ik bleek ook op mijn plek in Nederland. Ik heb calvinistische trekjes en geen last van valse bescheidenheid. Schaterend: 'Mijn mond is minstens even groot als die van de gemiddelde Nederlander.' ■

Luc Bonneux Pinnekesdraad,
zijn beste columns uit Medisch Contact

Prijs 14,95 euro
Verkrijgbaar in onze webshop of bij Bol.com

